



Hedepletvinge

– bedste praksis for pleje af sjælden sommerfugl

Hedepletvinge er en sjælden dagsommerfugl, der i dag kun lever få steder i Danmark. Hedepletvingen og dens levesteder er sårbare og truede i hele Europa, men målrettet naturpleje kan forbedre og genskabe sommerfuglens levesteder. Det viser en række praktiske forsøg og undersøgelser foretaget bl.a. som led et EU-støttet projekt.

Hedepletvingen var tidligere ret almindelig i Danmark men findes nu kun på omkring 10 lokaliteter, alle i Nordjylland. Hedepletvingen og dens levesteder er sårbare og truede i hele Europa. EU har derfor sat den på en liste med særligt truede arter, som Danmark og de øvrige EU lande er forpligtiget til at arbejde for at bevare eller genskabe i gunstig bevaringstilstand. Målrettet naturpleje kan forbedre og genskabe sommerfuglens levesteder. Det viser erfaringer fra ASPEA et EU-støttet projekt under LIFE-naturordningen.

Grundlæggende forudsætninger

Hedepletvingen lever på magre, fugtige jorder med en lav og artsrig vegetation. Sommerfuglen kræver desuden læ, direkte sollys og forekomst af planten djævelsbid, der er larvens foderplante.

For at sikre en langsigtet overlevelse for hedepletvingen er det vigtigt at have:

- Ynglelokaliteter af høj kvalitet med en åben, lav (10-25 cm høj) og varieret plantevækst med mange djævelsbid
- En ekstensiv drift med periodisk



Hedepletvinge.

høslæt eller græsning, der vedligeholder ynglelokaliteten i god tilstand

- En serie af egnede ynglelokaliteter, der ligger med kort afstand og uden tæt skov eller andre barrierer imellem sig

Hedepletvingen lever i metapopulationer bestående af flere lokale populationer med lejlighedsvis spredning mellem populationerne. De enkelte populationer er ofte udsat for udryddelse som følge af parasitangreb, eller hvis deres levested forringes. Hedepletvingen flyver kun over korte afstande (< 500 m), dens chance for at (re)kolonisere et ledigt ynglested er derfor afhængig af kort afstand til nærmeste population.

Djævelsbid

Djævelsbid er en flerårig urt, der vokser på enge og andre lysåbne naturtyper, hvor jordbunden er næringsfattig og plantevæksten er relativt åben. Den har en roset af grundblade ved jordoverfladen og en til flere blomsterbærende stængler med modsatstillede blade. Den blomstrer fra juli til oktober.



Djævelsbid med larvespind. Larverne lever af bladene. De flytter sig rundt og laver nye spind, efterhånden som de æder værtsplanterne op.

Djævelsbid har en begrænset spredningsevne. Den formerer sig oftest ved frø. Frøene har en begrænset levetid og indgår ikke i en vedvarende frøbank. Djævelsbid er derfor afhængig af, at der er egnede spirebede med tilstrækkeligt lys og fugt tilstede, når frøene bliver modne.

Den er stresstolerant og trives på arealer med lavt næringsindhold og nogen forstyrrelse i form af græsning, slåning, færdsel mv. Den viser ofte en opblomstring i årene efter en påvirkning, f.eks. langs en sti, der ikke bruges så hyppigt mere – eller efter græsningsophør. Ved længerevarende perioder uden forstyrrelse udkonkurreres djævelsbid af større og mere hurtigvoksende planter. Kalkning, gødskning og dræning fører til at den hurtigt forsvinder.

Hedepletvingens levesteder

Hedepletvingen findes ofte koncentreret indenfor nogle små levesteder, der gradvist flytter sig rundt på

lokaliteten, afhængigt af hvor forholdene er optimale. De danske levesteder er mellem 1-2 til 5-6 ha. For at tiltrække hedepletvingen skal der være bestande af synlige og solbeskinnede djævelsbid helst i en højde på mellem 10 og 25 cm. Undersøgelser viser, at der ikke findes larvespind, hvis højden overstiger 30 cm. Samtidigt er det vigtigt, at der er varieret struktur i plantevæksten, der kan give solåbne pletter med læ. Der skal desuden være blomstrende nektarplanter, f.eks. ranunkler, tormentil, håret høgeurt, kærtidse eller guldblomme, som føde for den voksne sommerfugl.

Bedste naturpleje praksis

Hedepletvingen er afhængig af at der sker en løbende pleje med ekstensiv høslæt eller græsning (dvs. uden tilskudsfordring og gødskning) evt. suppleret af rydning af træ- og buskopvækst:

Høslæt

Høslæt i ca. 10 cm's højde. Slåning foretages bedst i slutningen af juni eller udskydes til september, hvis plantevæksten er relativ høj af hensyn til højtsiddende æg og larver. Slåning bør så vidt muligt foretages i rotation f.eks. med slåning af 1/3 af arealet per år eller ved, at der ved hver slåning efterlades en mosaik af små felter, der ikke slås.

Slåning bør ske med udstyr, der skærer plantestængler over som le eller fingerklipper. Tunge maskiner kan kvase plantevæksten og ødelægge larvespind. Høet bør rives sammen og fjernes efter tørring. Slåning er besværlig i ujævnt terræn og giver en varieret vegetationshøjde, men det er netop en fordel for djævelsbid og hedepletvingen. Slåningen i juni vil fjerne de fleste blomsterknopper, men djævelsbid kan i nogen grad nå at sætte nye blomster. Danske erfaringer tyder på, at høslæt med tidspunkt og hyppighed afpasset efter vækstforholdene på den enkelte lokalitet giver det bedste resultat.

Retablering af potentielle yngre lokaliteter

Retablering indebærer ofte en rydning af træ- og busk opvækst som beskrevet ovenfor. Derudover kan nedenstående metoder anvendes:

Slåning med fjernelse af det afslåede

Slåning mindst 2 gange i løbet af sæsonen hvor der er tale om grove græsser, lyse siv mv.

Græsning

Græsning med højt græsningstryk med kvæg, heste kan rydde grov og vissen plantevækst, men ikke nedbringe næringsstofniveauet. Græsning med geder har vist sig at give en effektiv rydning af krat samt fremme af djævelsbid.

Græsning

Ekstensiv sommergræsning med kvæg eller heste ved lavt græsningstryk. Græsningstrykket bør styres efter plantevæksten for at sikre en varieret, ikke for lav (> 8 cm) vegetationshøjde.

Hårdføre kødkvægs- og ponyracer er bedst egnet til afgræsning på næringsfattige naturtyper med lavt produktionspotentiale, hvor der kan være en høj belastning af stikkende insekter. Det er ligeledes en fordel at anvende dyr, der er vænnet til vegetationstypen. Får bør ikke anvendes på lokaliteter med hedepletvinge, da de græsser for hårdt på djævelsbid.

Erfaringer tyder på, at græsning ved for hårdt tryk kan udrydde hedepletvingen. Ved højt græsningstryk kan både får og kvæg græsse hårdt på djævelsbid og dermed hindre blomstring og frøsætning samt ødelægge æg, larvespind og pupper. Heste vil ofte græsse udenom djævelsbid, men heste bevæger sig mere aktivt og kan give trampeskader. Det kan være svært at styre vegetationsudviklingen på små lokaliteter, og der vil ofte være behov for at supplere græsning med slåning eller rydning. Et for højt græsningstryk kan skade hedepletvingen, mens et lavt græsningstryk kan fremme spredning af lyse-siv og andre uønskede arter og dermed ligeledes forringe levestedet.

Afbrænding

Afbrænding er velegnet til at bryde en tyk græspels, men bør ikke anvendes hvor der allerede findes djævelsbid. Afbrænding skal ske i vinterhalvåret (nov.-marts).

Tørveskrælning

Ved at fjerne græs- eller lyngtørven og blotlægge mineraljorden kan man skabe gode spiringsforhold for djævelsbid. Det er en effektiv, men dyr metode, der har givet gode resultater (se Helsing 2007).

Ændret afvanding

Djævelsbid er især knyttet til overgangszonen mellem våd og tør bund. Retablering af en højere vandstand kan være nødvendig for at genskabe egnede voksesteder for djævelsbid.

Rydning af træ- og buskopvækst

Rydning bør foretages gradvis og helst i perioden oktober-februar. Der må ikke ryddes mere, end at der fortsat er gode læforhold. Ældre krat kan være værdifulde, så det bør overvejes nøje, hvad der ryddes.

Retablering af potentielle yngre lokaliteter

Retablering af egnede levesteder kræver mere radikale indgreb for at rydde grov og vissen vegetation, reducere næringsstofniveauet samt for at genskabe naturlig hydrologi. Det er bedst at foretage en gradvis retablering, dels for at se om indsatsen giver det ønskede resultat og dels for at kunne overkomme den nødvendige opfølgning. Det er vigtigt, at retablering følges op af en vedligeholdende naturpleje.

Rita Buttenschøn

Læs mere

Borsje, H.J. 2005: *The Marsh Fritillary butterfly in the Avalon Marshes, Somerset: A study on habitat restoration and the re-establishment potential. Report No 632, English Nature Research Reports.*

Helsing, F. 2007: *Monitering af Hedepletvinge (Euphydryas aurinia) i 2007 – erfaringer og iagttagelser fra naturpleje og artsovervågning. ASPEALIFE05 NAT/DK/000151*

Klik ind på projektets hjemmeside:

www.hedepletvinge.dk

